

Navarrus, citato loco, in particulari prosequitur. Neque in hoc potest certior regula dari, quam illa Pauli, 1 ad Corint. 14: *Æmulamini prophetare, et loqui linguis nolite prohibere; omnia autem honeste et secundum ordinem fiant*; et iterum: *Omnia ad ædificationem fiant*. Et sic dixit Innoc., lib. 1 de Mysteriis Missæ, c. 2: *Debent cantores consonis vocibus, et suavi modulatione concinere, quatenus animos audientium ad devotionem Dei valeant excitare*. Videri etiam potest Cajet. in Summa, verb. *Organorum usus*, qui bene de hac materia loquitur, et ejus sententiam in cap. 3 magis explicabimus.

4. *Secundum dubium contra ecclesiastica instrumenta*. — Alterum dubium est, an in hoc cantu liceat uti musicis instrumentis, nam D. Thomas 2. 2, q. 91, a. 2, ad 4, absolute negat esse utendum in cantico ecclesiastico his instrumentis, sumitque argumentum ex Aristotele, lib. 8 Polit., c. 6, dicente, *non esse recipiendas tibias in disciplina, neque aliud artificiosum instrumentum, ut cithara; et si quid aliud tale, sed quemque faciunt auditores bonos*, etc. Nam si hoc sentit philosophus de morali disciplina, multo magis de ecclesiastica dicendum idem erit. Objectioni autem, quod in veteri templo erant in usu hæc instrumenta, ut constat Psal. 32, et Psal. 150, et 1 Paralip. 6, respondet D. Thomas, illud pertinuisse ad imperfectionem et umbram illius legis, quia ille populus erat magis durus et carnalis, ideoque per hæc instrumenta sensibilia erat permovendus et instruendus, sicut per alia sensibilia signa. Id ita simpli- citer secutus est Palud. in 4, d. 15, quæst. 3, art. 2. Confirmarique potest testimonio Justini ad quæstionem 107 Orthodoxorum, quæ erat, cur cantica in lege gratiae introducta sunt, quæ est lex perfectionis, cum in veteri lege videantur inducta propter mentis infantiam, et respondet: *Canere non omnino pueros decet, sed canere cum inanimis instrumentis, et cum saltatione, et crotalis*. Itaque ex templis explosus est et sublatus usus instrumentorum ejus generis, aliorumque, quæ pueris digna sunt, relictusque est, et retentus cantus omnino: quæ responsio valde conformis est responsioni D. Thomæ.

5. *Secunda assertio: moderatus usus instrumentorum nec indecens est, nec prohibitus ab Ecclesia*. — Probatur prima pars. — Nihilominus dicendum est, usum horum instrumentorum gravem et moderatum, nec per se indecentem esse pro ecclesiastico officio, nec

ab Ecclesia esse prohibitum, sed in eo eamdem regulam servandam esse, quam de cantu vocis tradidimus. Probatur breviter ex usu Ecclesiæ: nam fere in universo orbe christiano hæc consuetudo vel approbatur, vel toleratur ut honesta, quamvis alicubi non recipiatur, ut in capella Summi Pontificis, non quia mala sit, sed quia fortasse non judicatur tam gravis aut necessaria. Quod ergo per se non sit mala, necessario convincit exemplum veteris legis; neque enim putandum est ex dispensatione Dei id factum esse. Effectus etiam qui inde sequebatur, evidenter id persuadet, quia provocabat homines ad devotionem, et Prophetas elevabat ad spiritualem contemplationem; hunc ergo effectum etiam nunc habere potest. Et quamvis lex gratiae perfectior sit, tamen in ea sunt multi imperfecti, et plebs christiana multum etiam moveretur ad spiritualia sensibilibus adjumentis. Præterea, organa instrumenta musica sunt; organorum autem usus antiquissimus est in Ecclesia, ut testatur Stephan. Dur., lib. 1 de Ritibus Ecclesiæ, cap. 13, ex Juliano, in cap. 31 Job, qui S. Gregorium longo intervallo antecessit, et ex Platina, et aliis asserentibus organorum usum jam fuisse in Ecclesia tempore Vitaliani Papæ. Et quamvis vox organum communiter jam recipiatur pro peculiari instrumento musico sic vulgariter dicto, tamen vox de se generalis est, ut constat ex Hieronymo, epist. 28, ad Dardanum; et ex Isidoro, lib. 3 Origin., c. 19, 20 et 21. Neque satis constat an usus antiquus organorum in Ecclesia generaliter etiam accipiens sit, vel de tali instrumento in specie; utecumque tamen intelligatur, ex specie colligimus, instrumenta musica de se non esse contra ecclesiasticam decentiam, vel utilitatem. Quod vero nec sint per Ecclesiam prohibita, præter usum constat ex Concilio Trident., sess. 22, cap. de Observandis in celebratione Missæ, ubi sic inquit: *Ab Ecclesiis vero musicas eas, ubi sive organo, sive cantu, lascivum aut impurum aliquid miscetur, etc., prohibet sancta Synodus*; ergo musicas honestas et puras, etiamsi organo fiant, non prohibet. Eodem fere modo loquuntur Concilium Senonens. et Colonense: nomine autem organi, vel instrumentum musicum simpliciter intelligitur, vel certe eadem ratio est de his omnibus, in quibus decentia et gravitas reperi potest; ergo in uno organo sunt approbata reliqua instrumenta musica, dummodo in eorum usu nulla sit indecentia; vel certe satis est quod nou-

inveniantur reprobata jure positivo, cum alias per se mala non sint, ut ostendimus. 6. *Quis fuerit usus organorum tempore D. Thomæ, et quæ ejus in hac re sententia*. — Hinc colligunt aliqui, tempore D. Thom. non fuisse in Ecclesia organorum usum. Ita Cajet. 2. 2, quæst. 91, Notab. 2; et Navar., in dicto Enchir., c. 16, n. 46. Hoc autem subsistere non potest, cum ostensum sit, organorum usum multo antiquorem esse; unde Soto, 1. 10 de Just., q. 5, art. 2, in fine, sentit D. Thomam non fuisse locutum de organis, sed de aliis instrumentis musicis, de quibus etiam illum explicat, ut solum dicat quod antiquo populo magis quam nobis congruebat. Et sane D. Thomas non dixit usum talium instrumentorum esse malum, sed indicavit non esse necessarium, neque propter perfectos adhiberi; non tamen negat quin propter juvandam infirmitatem imperfectorum possint admitti. Neque contra hoc obstat dictum Philosophi, quia majorem improportionem habet musica instrumentorum cum disciplina, in qua scientia addiscitur, quam cum oratione et interna devotione quæ ex suavitate musicæ interdum excitatur. Et ideo non obstat quod instrumenta musica proxime delectent, si delectatio talis est, ut bene disponat animum ad devotionem. Sicut etiam cantus vocis proxime generat delectationem, vel suavitatem aliquam, unde etiam ille non est ita proportionatus ad disciplinam scientiæ, sicut est ad publicam orationem, et Dei cultum.

7. *Corollarium ex dict's, nunquam scilicet partem aliquam divini officii per organum sine aliquo cantu vocis personare debere*. — Unum vero addendum superest, scilicet valde conveniens esse, quando pars aliqua aut versus divini officii per organum vel aliud instrumentum musicum dicitur, ut non fiat sine aliquo cantu vocis, quo idem versus ita distinete exprimatur, ut ab assistantibus percipi possit. Tum quia hoc modo suavitas instrumenti non erit per se intenta, sed ut res ipsa, quæ cantatur, suavius concipiatur, et magis moveat; et ita non tam delectat cantus quam res cantata. Tum etiam ut integritas orationis vocalis perficiatur; nam per solum sonum instrumentorum non videtur sufficienter fieri oratio vocalis, qualis esse debet oratio chori. Et ideo quando in solo organo sine ullo cantu dicitur versus, solet chorus sine cantu recitare versus illum, quod sufficit quidem ad integratem horæ, non tamen videtur ita conveniens ad satisfactionem po-

CAPUT IX.

AD QUAS PERSONAS PERTINEAT HORAS CANONICAS
IN CHORO PUBLICE CANERE SEU RECITARE.

1. *Totius capitinis dispositio*. — Hactenus explicuimus institutionem et rationem horarum canonicarum, eas in se (ut ita dicam) speculando, et quasi earum naturam, vel potius artificium, compositionem, unitatem et distinctionem explicando; jam ergo de usu eorum, et de moralibus obligationibus quæ ad eas pertinere possunt, dicendum superest; et quamvis publica oratio non semper fiat cantando, sed interdum alta voce recitando juxta plebis, aut communis, aut loci capacitem, vel consuetudinem, brevitatis gratia, nomine cantus omnem hunc modum comprehendemus, quoniam lata significacione ita solet appellari. Dicemus autem prius de personis ad quas hoc spectat officium, deinde de circumstantiis in illo servandis, prout in choro fit, seu fieri debet. Duo autem circa personas inquire possunt: unum est, quæ sint capaces, juxta morem Ecclesiæ et decentiam ejus, ut eis hoc ministerium, seu officium committatur. Alterum est, quibus ex obligatione et præcepto impositum sit, et de his sigillatim dicemus.

2. *Prima assertio: munus hoc canendi publice horas canonicas ad peculiares Ecclesiæ ministros per se pertinet*. — Probatur ex usu Ecclesiæ. — Probatur assertio ex variis Conciliis. — Circa propositam ergo quæstionem,

dicendum est primo, munus hoc canendi publice horas canonicas ad ecclesiasticas personas seu peculiares Ecclesiae ministros per se loquendo pertinere. Hoc constat ex usu Ecclesiae, quem declarando, facile conclusio constabit; supponimus ergo ex antiquo usu, officium hoc cantandi seu recitandi horas canonicas publice, non pertinere ad totam fidelium plebem, et communitatem, ita ut omnes canere seu vociferari debeant in ecclesia, prout nonnulli novi haeretici in suis conventiculis introduxerunt, ut aliqui referunt; est enim illud novum, et inusitatum in Ecclesia, quae semper in hoc observavit quod Apostolus monet, 1 Cor. 14: *Omnia ad ædificationem fiant*; et iterum: *Omnia autem honeste, et secundum ordinem fiant*. Rectus autem ordo postulat, ut sacra officia publica per selectas personas, et aliquo modo sacras, et peculiari cura ad id deputatas fiant. Cantus enim ecclesiasticus simul est, et ad Dei cultum institutus, et ad excitandum populum ad devotionem cum quadam reverentia et admiratione. Et ideo studium semper Ecclesiae fuit servandi gravitatem et auctoritatem in his Ecclesiasticis officiis, ut rufus populus, qui his rebus sensibilius maxime movetur ad colendum Deum, cum majori reverentia et devotione excitaretur. At vero si ab universa plebe horæ decantarentur, statim munus illud vilesceret, præterquam quod non posset sine magna confusione et perturbatione fieri. Hinc semper in ecclesiis Christianorum observatum est, ut locus separatus constituatur, qui chorus dicitur, in quo cleris seu ministri divinorum officiorum recipientur, et separati sint a populo. De quo fit mentio in Concilio Toletano IV, c. 18, ubi ordinatur ut sacerdos et levita ante altare communicet, cleris in choro, populus extra chorū; et in c. 4 de Vita et honestat. Clericor., de hoc choro sermo est, cum dicitur: *Pars illa, quæ cancellis ab altari dividitur, tantum psallentibus pateat clericis*; quæ verba referuntur ex Concilio Mogunt., c. 43. Inveniuntur autem fere illa verba in Concilio Turonico II, circa tempora Pelagi I, c. 4, ubi sic dicitur: *Ut laici secus altare, quo sancta mysteria celebrantur inter clericos, tam ad vigilias, quam ad missas stare penitus non præsumant, sed pars illa quæ a cancellis versus altare dividitur, choris tantum psallentium pateat clericorum*. Et concordat cap. Sacerdotum, de Consec., d. 2; et Clemens, lib. 2 Const., c. 57, ordinavit ut locus clericorum separatus sit a loco laicorum, quia

nimirum ad illos semper pertinuit divina officia peragere, et horas canonicas decantare, ad populum autem in suo loco sistere, et audiare.

3. *O'jicitur ex doctrina Alberti Magni.* — Objici vero potest ex Albert., 4, d. 24, a. 20, quia officium cantandi in ecclesia est officium orandi et laudandi Deum, a quo nullus excludendus est, unde ibi ille concludit hoc esse officium communis et totius corporis Ecclesiae in devotione Deo servientis, et non officium ministrorum, ut ministri sunt, ac subinde totum conventum fidelium posse esse chorū, et respondere præcentibus in laudem Dei. Potestque hoc confirmari ex Basil., Epist. 63, referente, totam plebem fidelium, ad nocturnas preces concurrentem, solitam fuisse ad psalmodiam instrui, et illucescente die omnes veluti uno ore solitos fuisse Deum confiteri. Et Baron., tom. 1 Annal., ann. 60, n. 28, dicit, olim populum promiscue cum clericis in ecclesia cantasse, et sacerdoti oranti consuevisse respondere, *Amen*, juxta illud Hieronymi, in Praefatione lib. 2 ad Galatas: *Ad similitudinem cœlestis tonitruī, amen reboat*. Quod notavit etiam Glos., in d. cap. De iis, d. 42, ver. *Civis*, ex hoc eodem verbo illud colligens; sed vera *lectio* habet *Pontifices*, et ita nihil potest in ea fundari; expresse vero id affirmit Aug., lib. de Catechiz. rudib., c. 9, in c. *Sedulo*, d. 38.

4. *Secunda assertio: canere officium divinum non est ita proprium clericorum, ut aliqui non ordinati non possint assumi ad canendum.* — *Probatur ex Isidoro, et Conciliis.* — Priusquam respondeamus, dicimus secundo, hoc munus cantandi divinum officium, licet ad totam plebem fidelium non pertineat, nihilominus non esse ita proprium clericorum, ut illi soli ad illud assumantur: possunt enim aliqui non ordinati ad hoc ministerium deputari. Unde Isidor., lib. 2, de Divin. offic., capit. 12, mentionem faciens de psalmistis, quos Ecclesia alere solet et instruere ad cantandi ministerium, in fine subjugit, posse presbyterum sine conscientia Episcopi quinque ad officium cantandi sibi deligere; dicit autem *sine conscientia Episcopi*, quia non oportebat eos prius ab Episcopo ordinari, seu in gradu aliquo ecclesiastico constitui. Non intelligo autem cur ad quinque cantores illum numerum limitaverit; nam in Concilio Carth. IV, c. 10, cap. *Psalmista*, d. 23, absolute dicitur: *Psalmista, id est, cantor, potest absque scientia Episcopi, sola jussione pres-*

byteri, officium cantandi suscipere, dicente sibi presbytero: Vide ut quod ore cantas, corde credas; et quod corde credit, operibus comprobies. Constat ergo hoc officium seu ministerium non pertinere per se ad ordinem aliquem, quandoquidem per solam jussionem presbyteri potest conferri. Eo vel maxime quod in eodem Concilio prius omnes ordines majores et minores numerantur, et posse subjungitur psalmistarum munus.

5. *Psalmista per se non est clericus.* — Unde omnes Theologi concludunt, psalmistam per se non esse clericum, neque constitutere proprium ordinem clericorum, ut patet ex Albert., loco citato, et D. Thom., ibi, q. 2, art. 1, quæst. 2, ad 5, et latius Bonav., art. 2, q. 2, et Turrecrem., in c. *Psalmista*, 23 d., a. 1. Qui etiam a prima tonsura psalmistatum distinguunt, quia etiam prima tonsura, licet proprie ordo non sit, cum ordinibus in hoc convenit, quod per speciale ritum et per se a solo Episcopo confertur; officium autem psallendi potest committi a presbytero per solam electionem, seu jussionem suam. Idem in re tenet Gullielm. Durant., in Rationali, lib. 2, c. 2; tamen in c. 3 ait, psalmistam esse illum qui ordinatus est prima tonsura. Sed ibidem declarat nomen esse æquivocum, et interdum accipi in illa significacione; sed, licet afferat jura, in quibus tonsurati clerici appellantur, ut cap. *Cum contingat*, de Æstat. et qualit., c. *Cum inter*, de Rejudi., nullum tamen adducit in quo psalmistæ vocentur. Fatetur vero psalmistam, ut est idem quod cantor, ut in dicto Concilio Tolet., non esse nomen ordinis, sed officii, et hoc est quod ad rem spectat. Tandem confirmatur ex capit. 1 de Celebr. Miss., ubi monentur rurales presbyteri, ut suis horis faciant horas canonicas publice expleri *per se, vel per scholares*; at hujusmodi scholares non videntur esse clerici, sed filii fidelium qui in Ecclesia docentur et instruuntur, juxta c. *Ut quisque*, de Vit. et honest. clericor. Verum est Innocent. et Hostiens. ibi per scholares intelligere clericos in minoribus; quod sequitur etiam Durant., lib. 3, de Ritib., c. 23, n. 7; sed, licet id sustineri possit, nihil est quod cogat ut dicamus necessarium esse omnes hujusmodi scholares esse ordinatos, vel tonsuratos, ut possint in hoc ministerio adjuvare.

6. *Ratio Alberti quare in ecclesia psallere non sit officium alicui ordinis deputatum.* — *Eadem ratio magis ac melius a D. Thoma expenditur.* — Albertus ergo in citato loco rationem

reddit, cur cantare et psallere in ecclesia non sit officium per se alicui ordinis deputatum, quia hoc officium de se commune est omnibus Christianis. Unde quantum est ex vi munieris, posset esse communis toti cœtui fidelium, qui ad horas canonicas convenienti, nisi aliunde ad majorem decentiam et meliorem ordinem pertineret, ut ad munus recitandi, legendi, vel canandi, pauci aliqui elegantur, et separatis in loco altiori, digniori, et quodammodo secretiori collocentur: reliquus autem assistat tantum attente audiens, et per alios orans, vel privatum etiam proprias orationes fundens, si velit. Quod ergo Albertus ait, totum cœtum fidelium posse esse chorū, non de morali potestate (ut sic dicam) et pensatis omnibus circumstantiis, et consuetudine Ecclesiae, intelligendum est, sed solum de quadam non repugnantia, quantum est ex parte actionis, hoc enim sufficit intentioni ejus, nec plus ejus ratio probat, nec in alio sensu admittenda est ejus sententia. Unde cautius D. Thomas in eodem loco supra citato dixit: *Cantor non est nomen ordinis specialis, tum quia cantare pertinet ad totum chorū, tum quia non habet speciale relationem ad Eucharistie sacramentum, tum quia officium quoddam est, quod inter ordines largo modo acceptos computatur quandoque;* ubi non dixit cantare pertinere ad totum populum, sed ad totum chorū, in quo possunt aliqui, etiam non ordinati convenire; semper tamen debet constare ex aliquibus ad id munus specialiter deputatis, quo sensu inter clericos cantor vel psalmista computatur. Basilius etiam non dicit totum populum convenire, et omnes instrui ut cantent, sed verba ejus sunt: *Populus domum precatiōis petit, et facta ad Deum confessione, tandem ab oratione surgentes ad psalmodiam instituuntur.* Quod potest intelligi, vel de solis ministris qui ad psallendum accedunt, vel de omnibus accommodata partitione; nam omnes quidem instituuntur, preparantur, ac se disponunt ad psalmodiam, hi quidem ad dicendum, seu canendum, illi vero ad audiendum; atque eodem modo ait inferiorius: *Omnes velut ore uno et corde uno confessionis psalmum Domino offerunt.* Quamvis enim soli ministri canant, et alii assistant, omnes uno corde et veluti uno ore Deum laudent. Denique licet olim fuerit consuetudo, ut populus in fine collectæ responderet *Amen*, non sequitur potuisse psallere in reliqua parte officii, sed illud fortasse permittebatur ad ostendendam unionem et

consensionem animorum unica dictione, et hoc ipsum ob vitandam confusionem in de-suetudinem abiit.

7. Atque hinc intelligitur merito in Ecclesia institutum esse, ut non solum per clericos, sed etiam laicos, et per religiosos horae canonice publice recitentur, seu canantur, etiam nomine totius Ecclesiae; imo non solum per viros, sed etiam per feminas, ut in monasteriis monialium fieri videmus, et idem siebat olim in monasteriis monachorum, quamvis clerici non essent in initio vitae monasticæ, ut infra suo loco videbimus. Semper tamen observatum videtur, ut personæ ad hoc ministerium deputatae sint ecclesiasticae personæ; si enim seculares personæ sint, aut sunt clerici saltem in minoribus ordinati, aut sunt familiares ecclesiæ peculiari aliquo modo ad divinum obsequium destinati; si vero sint religiosi, eo ipso inter ecclesiasticas personas computantur, etiamsi feminæ sint, ut nunc suppono: loquimur autem de his qui aliquo modo stabili, et quasi ex officio ad hoc ministerium sunt deputati. Nam absolute non est seculari personæ prohibitum in choro canere cum clericis ex illorum permisso, et quasi juvando illos; nulla enim prohibitio positiva Ecclesiae circa hoc invenitur, nec scripta, nec consuetudine introducta, nec est etiam per se malum ita fieri, ut est per se notum, et ex discursu Alberti supra satis etiam constat.

8. *Tertia assertio: munus hoc canendi ecclesiasticum officium ad seculares et religiosos pertinet, diverso tamen modo.* — *Pro laicis.* — *Pro religiosis.* — Unde tertio dicere possumus munus hoc, et ad seculares clericos, et ad religiosos pertinere, quamvis diverso titulo et ratione. Prior pars satis nota est ex dictis, et ex usu Ecclesiae, et amplius cum secunda declarabitur, advertendo chorum duplice ratione, seu fine proximo solitum esse introduci in Ecclesia, scilicet vel principaliter propter audientes, vel præcipue propter ipsosmet canentes in choro. Quamvis enim semper principalis finis chori sit laus Dei, et communis Ecclesiae deprecatio, et ad devotionem excitatione, juxta doctrinam D. Thom. 2. 2, q. 83, art. 42, et q. 91, art. 1, tamen interdum in tali loco, ecclesia, seu congregatione, introducitur principaliter ad usum populi, ut habeat divina officia publica, quibus interesse possit, et Deum precari vel laudare per communes ministros ejus, suo modo cooperando seu assentiendo. Aliquando vero in aliqua

congregatione instituitur primo ac principali propter usum talis congregationis, et personarum ejus, quæ ad chorum deputantur, ut in illo religioso ac præstantissimo actu occupentur. Prior modo est chorus ordinari institutus in ecclesiis clericorum secularium, in quibus constituantur tanquam ministri publici divinorum officiorum pro commoditate et usu totius populi. Et de hoc intelligo, quod D. Thom., Opusc. 19, cap. 5, dixit: *Orationibus et psalmis vacare in ecclesia divinum officium celebrando, est quoddam opus publicum ad Ecclesiae ædificationem ordinatum.* Posteriori autem modo videtur principaliter institutus chorus in religionibus, quibus ex proprio instituto convenit profiteri chorū; nam, licet contingere possit ut ministri deputati ad cantum pro usu totius populi, religiosi sint, vel quod religio aliqua assumat hoc munus ad inserviendum populo, tamen per se, sine hoc respectu ad populum audientem, solet hoc munus institui in religionibus monachalibus ad ipsorum religiosorum laudabilem occupationem. Nam quia divino cultui omnino dedicantur, et non semper possunt internæ meditationi vel contemplationi intenti esse, nec labore manuum, aut alia exteriori actione semper occupantur, institutus est eis chorus in quo sancte et utiliter otinent et occupentur, etiamsi nullus sit populus propter quem canant, neque eorum vita et institutum ad aliorum usum per se ordinetur. Hinc Gerson, lib. de Orat. et ejus valor., in fin., alias p. 3, Alphab. 78, lit. G: *Sunt, ait, rarissimi valde inter homines, tam religiosos quam seculares, præcipue in adolescentia, et juventute, idonei ad contemplationis adepionem.* Propterea Sancti Patres, ridentes imperfectum nostrum, et attentes quam difficile est otio bono uti, voluerunt occupationem bonam dare hominibus suis, feceruntque hoc in orationibus et canticis multis. Similem fere doctrinam habet idem Auctor in l. de Cant., in 1 tomo illius, circa finem; alias 3 p., Alph. 79, lit. N, ubi rationem illam extendit ad illos cantus, qui propter populum in ecclesiis fiunt: *Multæ, inquit, sunt cause multiplicationis psalmiarum vocalium in ecclesiis; una est vita laicorum laudabilis occupatio, etc.* Alia similia verba habet in l. Myst. Theol., qua inferioris tractando de choro religiosorum afferemus, ubi etiam ex D. Thoma et aliis Patribus alia referemus.

9. *Quarta assertio: non omnes ministri*

Ecclesiæ in cantu debent occupari, sed qui superfuere in aliis ministeriis gravioribus. — Quarto dicimus, non omnes clericos occupando esse in hoc ministerio cantandi in choro, sed illos tantum qui in gravioribus Ecclesiæ ministeriis seu officiis occupati non sunt. Quæ regula in religiosis etiam personis servanda est. Ita monet D. Thom., d. q. 91, art. 2, ad 3; et Gerson, loco ultimo proxime citato, et alii multi infra citandi, qui ad hoc referunt sententiam Gregorii, in c. *In sancta Romana*, 92 d., et l. 4 Registri, c. 88, ubi Gregorius prohibet ne sacri altaris ministri (id est, diaconi) in munere cantandi occupentur; verba ejus sunt: *Consuetudo valde reprehensibilis exorta est, ut quidam ad sacri altaris ministerium cantores elegantur, et in diaconatus ordine constituti modulationi vocis inserviant, quos ad prædicationis officium et eleemosynarum studium vacare congruebat;* et infra: *Constituo ut in hac sede sacri altaris ministri cantare non debeant, solumque Evangelicæ lectionis inter missarum solemnia exsolvant; Psalmos vero et cæteras lectiones censeo per subdiaconos; vel si necessitas exigat, per minores clericos exhiberi.* Qui textus accuratius a nobis expendens est, quia ad ea, quæ diximus, explicanda multum confert. Item quia difficile creditu videtur, Gregorium simpliciter prohibuisse, ne diaconi cantent in choro, cum etiam presbyteri et Episcopi ipsi munus illud altissimum obire possint, sicut credendum est, Basilium, Chrysostomum, Augustinum, et ipsi summet Gregorium sæpe illud exercuisse. Item alias male essent institute religiones canoniconum, vel mendicantium, in quibus et diaconi et presbyteri ex vi instituti esse debent choro addicti.

10. *Varia verborum S. Gregorii explicaciones improbantur.* — Dicunt ergo aliqui Gregorium solum prohibuisse ne diaconi modulationi inserviant, id est, cantui indecoro, et ad aures plebis demulcendas ordinato. At hoc extra mentem Gregorii est, quia immoderata seu indecora modulatio in choro ecclesiastico non diaconis tantum, sed omnibus ministris Ecclesiae prohibita est; at Gregorius ibi quam modulationem prohibet diaconis, jubet per inferiores ministros fieri; non ergo loquitur de indecora.

11. Alter igitur responderi potest, Gregorium ibi non prohibere simpliciter diaconis ne in choro cantent, sed ne illo tempore in quo in Missa solemniter inserviunt, cantent in choro, sed tantum in Missa evange-

lium tunc cantent. Ita limitat Glos., proxime ante illud cap., ver. *Exempli*, et in ipso cap., ver. *In hac sede*; et Turrec. ibi, art. 3, hanc limitationem probare videtur, licet non satis constanter loquatur, ut ostendam. Verum neque hæc expositiio satisfacit. Primo, quia Gregorius absolute vult reprobare consuetudinem; consuetudo autem non erat ut diaconi tantum tempore Missæ solemnis cantarent in choro, sed simpliciter quod cantui tanquam principali ministerio deputarentur, et quod in eis eligendis præcipue observaretur aptitudo ad cantandum. Hoc ergo absolute reprobat, unde in verbis constitutionis illa limitatio: *Inter missarum solemnia, non ponitur ad verba prohibitiva, nam illa omnino absoluta et generalia sunt: Constituo, ut in hac sede sacri altaris ministri cantare non debeant; quis enim dicat facere hæc verba sensum quasi compositum (ut sic dicam), id est, non cantent, dum altari deserviunt?* ubi enim potuit esse unquam talis consuetudo, ut qui solemniter ministrat in altari, simul veniat ad cantandum in choro? vel si hoc in aliquo pago rarissime contingit fieri, quid necesse erat propter hoc prohibitionem universalem facere? Adde etiam esse indecorum et indecens, ut subdiaconus, dum solemniter in altari ministrat, officium cantandi in choro simul exerceat; et tamen id quod ibi prohibetur diacono, subdiacono imperatur.

12. *Vera expositio verborum S. Gregorii prohibentis cantare diaconos.* — Prohibitio ergo illa absolute et sine tali limitatione fit; illa vero determinatio additur in altera parte affirmativa, seu concessiva, ut cantent diaconi evangelium in missarum solemnii. Deinde Gregorius duplē rationē insinuat, ob quam diaconi illi muneri cantandi addicti esse non debent. Una est, ut et prædicandi officio, et pauperum curæ ac sollicitudini vacare possint; ad hoc autem necesse est ut non tantum liberi sint a debito cantandi, dum inseruent altari, hæc enim nulla est exemptio, nam per ministerium altaris satis erant pro tunc a choro liberati, et simul impediti ne de pauperibus vel de studio prædicationis curare possent; ergo voluit illos esse liberos simpliciter a cantandi munere, etiam pro aliis horis. Aliam rationem insinuat, nimirum diaconos non esse ad cantum eligendos, *ne in eis blanda vox, potius quam vita* (adde etiam et doctrina) *queratur;* at hæc ratio probat simpliciter de munere cantandi in divinis officiis, quia alias illud inconveniens non evitaretur.

13. *Comprobatur ex sententia Gratiani et D. Thomæ.* — Atque ita intellexit textum illum Gratianus ibi, nam ante illum præmittit hæc verba : *Ab officio cantandi et psallendi diaconi inveniuntur exempti, ne dum vocis modulationi student, altaris ministeria negligant;* et in hujus assertionis confirmationem textum Gregor. supponit. Similiter D. Thom. non solum approbat eamdem expositionem, sed etiam doctrinam ampliat, dicens : *Nobilior modus est provocandi homines ad devotionem per doctrinam et prædicationem, quam per cantum, et ideo diaconi et prælati, quibus competit per prædicationem et doctrinam animos hominum provocare in Deum, non debent cantibus insistere, ne per hoc a majoribus retrahantur.* Et in hujus doctrinæ confirmationem adducit statim verba Gregorii, intelligens plane Gregorium in eodem sensu fuisse locutum ; supponit autem D. Thomas ibi, cum Gregorius ait, ad diaconum pertinere prædicationis officium, proprie loqui de officio docendi populum, non de solo cantu, vel lectione evangelii, ut quidam exposuerunt, et non improbat ibi Glos. ; tamen sine dubio prior sensus est verus, ut idem D. Thomas, 3 p., q. 67, art. 4, ad 1, distincte declaravit ; et ibi Cajet. ; et in 6 tom. tertiae partis, Deo dante, dicimus ; et videri potest Bellarm. , l. 1 de Cleric. , c. 12. Eamdem doctrinam ex eodem textu Gregorii colligit Gorson, in Cantichordo, in fin., Alphab. 79, lit. N, ubi sic ait : *Beatus Gregorius de instituto isto canticorum ita censuit, ut judicaverit indignum, si dediti verbo Dei, studium suum in istis, tempusque darent.* Sic etiam Gulliel. Dur., l. 1 Rational., c. 2; Dionys. Garthus., l. 3 Summæ fidei, art. 155; Stephan. Duran., l. 3 de Ritib., c. 31, in fin., referens Gregorium et divum Thomam.

14. *Advertentia datæ explicationis.* — Adendum vero his omnibus est, ut difficultati propositæ satisfaciamus, hanc Gregorii prohibitionem non ita esse intelligendam, ut simpliciter intelligatur interdictus diaconis cantus in choro ; constat enim neque nunc esse, neque unquam fuisse in hoc sensu latam prohibitionem illam. Quia neque actio hæc talis est, ut omnino prohiberi debeat aut possit, præsertim ecclesiasticis personis, neque ratio, quam Gregorius adducit, in eo sensu ostendit necessitatem talis prohibitionis, et hoc etiam convincit objectio facta : intelligendum ergo est, prohibitum fuisse a Gregorio ne diacono imponatur onus cantan-

di tanquam ex debito officii sui, ad quod vel ordinetur, vel principaliter eligatur. Item ne in eo munere ita occupetur, ut a munere docendi, vel certe ab studio ad docendum necessario ea de causa impediatur. Atque in hunc sensum optime quadrant rationes et verba Gregorii, eumque propterea omnes dicti auctores secuti sunt. Quod vero in eodem textu Gregorius ait, hoc officium committendum esse subdiaconis, vel in necessitate inferioribus clericis, non ideo est, quia subdiaconatus vel alius proprius ordo clericorum sit per se necessarius ad officium cantandi, sed quia decet per clericos fieri, quando commode potest, et præsertim ut hi qui habent illius munera præcipuum curam, clerici sint. Et quoniam subdiaconus superior est cæteris clericis post diaconum, et ex vi sui ordinis non habet munus aliquod majoris momenti, quo possit ab officio cantandi divinum officium impidiiri, ideo hæc cura illi præcipue committenda dicitur.

15. *Antiqua D. Gregorii consuetudo, et lex prohibens cantare diaconos et jubens prædicare, exolevit.* — Denique intelliguntur hæc omnia ex vi ordinis, et supposito antiquo more, quo diaconis ordinarie officium prædicationis verbi Dei committebatur, ut diximus, et colligitur etiam ex epistolis Clementis prima et tertia, c. Audire, 25 d., c. Sicut enim, juncta Gloss., verb. *Per Diaconos, 11, q. 1.* Hæc autem consuetudo nostris temporibus fere cessavit ; nullum enim fere aliud munus exercit, nisi cantandi solemniter evangelium, cum in Missa sacerdoti solemniter ministrant, ideoque jam illa prohibicio Gregorii cessasse videtur, non solum quoad diaconos, ut tales sunt, sed etiam quoad presbyteros, qui aliunde non obligantur ad prædicandum, vel ad alia graviora Ecclesiæ munera, quæ cum obligatione chori repugnant. Atque ita facile solvitur objectio, quæ de religionibus fiebat, in quibus et diaconi et presbyteri ad chorum sanete ac utiliter destinantur. Id enim verum est, quia vel tales religiones ad officium prædicationis aut alia ministeria spiritualia non sunt principaliter instituta, sed ad vitam pure contemplativam, quæ per psalmodiam multum juvatur, vel certe quia si corpus religionis utrumque munus amplectitur, illud in varias ac distinctas personas partitur, quasdam dedicando choro, et alias aliis ministeriis; semper tamen necesse est ut qui gravioribus destinantur ministeriis, non ita graventur onere chori, ut a propriis muneribus impedianter.

Et ita lex et doctrina Gregorii formaliter (ut sic dicam) semper integra manet, quia in ipsa ratione naturali fundata est, licet materialiter (ut sic dicam) in diaconis cessaverit. Quam rem tractando de statu religioso tam in genere, quam in specie, latius explicatur sumus, quatenus specialiter ad illum statum pertinere potest.

CAPUT X.

QUÆ PERSONÆ ET QUO IN LOCO HORAS CANONICAS PUBLICE DICERE TENEANTUR.

1. *Argumenta que suadent præceptum recitandi publice horas canonicas.* — Superest dicendum de personis quæ ad hunc modum dicens divinum officium obligantur, et cum eis locum conjungimus, quia hæc, ut videbimus, connexa sunt. Et imprimis dubitari potest an hæc oratio publica cadat sub propriam obligationem præcepti clericorum, vel ministrorum Ecclesiæ. Nam, licet clerici in sacris teneantur pensum horarum canonicarum persolvere, tamen singuli satisfaciunt illi muneri privatum eas dicendo, ut infra dicemus. Nullus ergo in particulari designari potest, qui ad hoc munus cantandi ex generali præcepto teneatur ; ergo nec respectu ipsius cleri cadit hic modus orandi sub obligatione, quia non potest communitas obligari præcepto, nisi quatenus singulæ personæ obligantur : quia obligatio, quæ est ex præcepto, in personam veram et non fictam cadere primario debet, ut inde possit in corpus mysticum redundare. Et confirmatur : nam vel hoc præceptum est divinum, vel ecclesiasticum ; primum constat non esse verum, quia nec in Scriptura habetur, nec ex traditione constat, nec certa aliqua ratione id colligi potest : secundum suadetur non esse, quia quoties præceptum ecclesiasticum fertur, datur cum determinacione modi, circumstantiarum et personarum : hic autem non ita est ; ergo. Declaratur minor, quia horæ canonicae recitari possunt voce alta sine cantu, vel simplici, aut figurato, variisque modis ejus ; non constat autem ex ordinatione Ecclesiæ quomodo debeant horæ publice dici. Item non constat an quotidie cantandæ sint, vel diebus festis, vel aliquæ quibusdam diebus, et in aliis omnibus. De tempore etiam et modo horarum nihil inventur definitum. Denique neque certis personis onus hoc impositum reperitur ; ergo signum est non esse rem obligationis, sed devotionis, pendente ex arbitrio pastorum Ecclesiæ.

2. *Prima assertio : datur præceptum recitandi horas canonicas publice, impositum deputatis Ecclesiæ ministris, et clericis.* — Nihi luminis dicendum imprimis est munus hoc publice dicendi horas canonicas in ecclesia, esse sub obligatione præcepti impositi Ecclesiæ ministris, et clericis ad hoc officium deputatis. Conclusio colligitur ex capit. ultimo, dist. 92, ubi presbyter, diaconus, vel quilibet clericus ecclesiæ deputatus, si intra civitatem fuerit, vel in quolibet loco ubi ecclesia est, et ad quotidianum psallendi officium, matutinis aut vespertinis horis, ad ecclesiam non convenerit, deponendus dicitur, si correctus ab Episcopo non emendetur. De quo textu in sequentibus plura dicemus : nunc ex eo solum colligimus obligationem, quæ in ecclesiis est ad hoc munus psallendi divinum officium : nam si non esset talis obligatio, non tanto rigore cogerentur clerici ad illud munus implendum. Per matutinum autem et vespertinum officium, non intelliguntur tantum duas horæ quas nunc stricta significatione sic appellamus, sed totum canonicum officium ; nam matutinum comprehendit omnes horas quæ ante prandium dicuntur, scilicet, a matutino vel laudibus, usque ad sextam ; vespertino vero comprehendit cæteras horas, quæ a prandio dicuntur, ac si in vulgari diceretur : *Las horas de la mañana, y de la tarde.* Idem præceptum colligitur ex capite primo de Celebr. Miss., ubi prius datur facultas clerico rusticano anticipandi horas ex causa, et postea additur limitatio his verbis : *Ita tamen ut horis competenteribus juxta possibilitatem, aut a se, aut a scholaribus publice compleantur.* Supponit ergo hoc esse necessarium et sub obligatione : et idem colligitur ex capite Dolentes, eodem titul., ibi : *Districte præcipientes ut divinum officium celebrent.* Precipue enim loquitur de hac publica celebratione. Ratio denique est, quia ad hoc principaliter institutum est hoc officium, ut in ecclesia publice dicatur, non pro sacerdotibus seu clericis tantum, sed pro universo populo, ut illi omnes possint assistere, et illo frui ; ergo necessarium fuit ad commune bonum Ecclesiæ, ut hoc publicum officium sub lege et præcepto constitueretur. Item ad hoc sunt instituta beneficia magna ex parte, et de hoc officio maxime intelligitur, quod in jure dici solet, beneficium dari propter officium, cap. *Quia per ambitiosam, de Rescript.*, in